

International Journal of Original Educational Research

Research Article

ISSN: 3023-4778

Kabul tarihi: 10.01.2024

Covid-19 Salgınının Eğitim Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri

Murat Turan

utkuyahya03@gmail.com

Orcid:0009-0004-9308-4502

Milli Eğitim Bakanlığı

Ömer Mert

mert71@hotmail.com

Orcid: 0009-0003-1364-5609

Milli Eğitim Bakanlığı

Fatih Elmas

mert71@hotmail.com

Orcid: 0009-0003-1364-5609

Milli Eğitim Bakanlığı

Süleyman Gökdoğan

sgokdogan46@gmail.com

Orcid:0009-0004-3472-0441

Milli Eğitim Bakanlığı

Atıf: Turan, T., Mert, Ö. Elmas, F., Gökdoğan, S., (2024). Covid-19 Salgınının Eğitim Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri. International Journal of Original Educational Research, 2(1),211-228.

ÖZET

Covid-19 salgını sırasında uzaktan eğitime geçişin ardından, internet erişimi sorunları yaşayan bazı okullar, öğretmenlerin ders müfredatını uzaktan entegre etme çabalarına rağmen, öğrencilerin katılım oranlarının düşük olması nedeniyle her öğrenciye eşit öğrenme fırsatı sunamamıştır. Bu durum, öğretmenlerin daha fazla zaman ve çaba harcamasına neden olmuştur. Sürece tamamen yabancı olan veliler ise fiziki/ teknik altyapı kaynaklı sorunlar başta olmak üzere uzaktan eğitim sistemine ait donanım, bilgi ve motivasyon eksikliği sebebiyle çocuklarına ve öğretmenlere destek sağlama noktasında yetersiz kalmışlardır. Araştırma sonunda bu sorunların giderilmesine yönelik pandeminin internet erişiminin olmadığı okullarda eğitime olumsuz etkilerini azaltmak adına gerekli önlemler alınması ve bu konuda bakanlık, ilçe ve il milli eğitim müdürlükleri bünyelerinde yapılan çalışmaların artırılması konusunda önerilere yer verilmiştir. Alınan sayısal verilerin detaylı bir şekilde analizi sonucunda, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkin olmadığına dair bulgular elde edilmiştir. Öğrencilerin bedensel, duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamadığı tespit edilmiş, ayrıca öğrenci ve öğretmenlerin sosyal izolasyon nedeniyle psikolojik sağlıklarının olumsuz etkilendiği gözlemlenmiştir. Ek olarak, öğretmenlerin iş yükünün arttığına dair bulgular da mevcuttur. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan teknolojik alt yapı ve internet erişimindeki güvenlik eksikliği, veli desteğinin yetersizliği, öğrencilerin ilgi ve motivasyon eksikliği ile öğretmenlerin teknolojik araçları yetersiz kullanması gibi sorunlar, uzaktan eğitimin etkililiğini azaltmaktadır. Araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak araştırma ve uygulamaya yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu çalışmada, Covid-19'un sağlık, ekonomi ve özellikle eğitime etkileri ele alınmıştır; hem kısa vadeli hem de uzun vadeli etkileri tartışılmıştır. Covid-19'un kısa vadeli etkilerinden biri eğitim kurumlarının kapanmasıdır, bu yaygın bir durumdur. Uzun vadeli etkiler ise bu dönemde eğitim alan gençlerin gelecekte istihdam ve yetenek değerlendirmesinde adaletsizlik yaşama olasılığıdır. Araştırmada Covid-19'un eğitim üzerindeki sorunlarına yönelik kısa vadeli çözümler arasında ekonomik canlanma ile eğitim kurumlarının tekrar açılması yer almaktadır. Uzun vadeli çözümler ise pandemiye karşı bir destek programının oluşturulması ve gelecekteki pandemilere karşı hazırlıklı olacak plan ve politikaların geliştirilmesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Uzaktan Eğitim, Çevrim İçi Eğitim, Sınıf Öğretmeni.

Effects Of Covid-19 Outbreak On Education And Solution Suggestions

ABSTRACT

Following the transition to distance education during the Covid-19 pandemic, some schools experiencing internet access problems could not offer equal learning opportunities to every student due to low student participation rates, despite teachers' efforts to integrate the course curriculum remotely. This situation has caused teachers to spend more time and effort. Parents who are completely unfamiliar with the process have been unable to provide support to their children and teachers due to lack of equipment, knowledge and motivation regarding the distance education system, especially problems arising from physical/technical infrastructure. At the end of the research, suggestions were made to eliminate these problems, to take the necessary measures to reduce the negative effects of the pandemic on education in schools where there is no internet access, and to increase the work done by the ministry, district and provincial national education directorates on this issue. As a result of detailed analysis of the numerical data received, findings were obtained that distance education is not as effective as face-to-face education. It has been determined that the physical, emotional and mental needs of students cannot be fully met, and it has also been observed that the psychological health of students and teachers is negatively affected due to social isolation. Additionally, there is evidence that teachers' workload has increased. Problems experienced during the distance education process, such as lack of security in technological infrastructure and internet access, insufficient parental support, lack of interest and motivation of students, and inadequate use of technological tools by teachers, reduce the effectiveness of distance education. Considering the results of the research, recommendations for research and practice have been developed. In this research, the effects of Covid-19 on health,

economy and especially education are discussed; Both short-term and long-term effects are discussed. One of the short-term effects of Covid-19 is the closure of educational institutions, this is a common situation. Long-term effects are the possibility of young people receiving education during this period experiencing injustice in employment and talent evaluation in the future. In the research, short-term solutions to the problems of Covid-19 on education include economic revival and the reopening of educational institutions. Long-term solutions include creating a support program against the pandemic and developing plans and policies to be prepared for future pandemics.

Key Words: Covid-19 Pandemic, Distance Education, Online Education, Classroom Teacher.

GİRİŞ

Türkiye’de Covid-19 virüsü ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde yurtdışı bağlantısı olan bir erkek hasta ile görülmüş ve ailesine yapılan testler ile birlikte ilk vaka sayısı 5 olarak açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020). Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2020a) ise ilk vakanın görülmesinin hemen ardından 13 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara verilmesine karar vermiştir. Bir haftalık aranın ardından 23 Mart 2020 tarihinde Eğitim Bilişim Ağı [EBA] içerikleri ve EBA TV yayınları ile ilk uzaktan eğitim faaliyetlerine başlanmıştır (MEB, 2020b). İlk içerikler tek taraflı olarak yayınlanmış, öğrenciler sadece izleyici olarak katılım göstermiştir. Eğitim hiçbir zaman tek taraflı bir süreç olarak yürütülemeyeceği için canlı ders uygulamaları daha fazla ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda MEB’de EBA üzerinden canlı ders saatleri ile bir çalışma programı yayınlanmıştır. Böylece öğretmenler ve öğrenciler eş zamanlı olarak derslere katılmaya başlamıştır. Öncelikle kısa süreli uzaktan eğitim yapılacağını duyuran MEB, Bilim Kurulunun tavsiyeleri sonucu 2019-2020 eğitim öğretim yılının uzaktan eğitim ile tamamlanacağını 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında yüz yüze eğitim faaliyetlerine başlanacağını duyurmuştur (MEB, 2020b).

Uzaktan eğitim, öğrenci ile öğretmenin birbirinden farklı yerlerde iken eş zamanlı veya farklı zamanlı olarak eğitim faaliyetlerinin yürütülme süreci olarak genel bir tanımı olsa da zaman içinde teknolojinin gelişmesi ile bu tanıma farklılıklar getiren araştırmacılar bulunmaktadır. Farklı mekanlarda bulunan öğretmen ve öğrencilerin, radyo, televizyon, bilgisayar, internetle iletişim kurarak gerçekleştirdikleri eğitim modeli olarak tanımlanmaktadır (Şişman, 2008). Ayrıca uzaktan eğitimin tanımının değişmesinde teknolojinin gelişmesinin de etkisinin büyük rolü vardır. Her tanım birbirinden farklı değil, bir öncekine yenilikler katılarak genişleyen ve yenilenen bir tanımdır (Bozkurt, 2017).

Uzaktan eğitimin bugün ki tanımına baktığımız zaman öğreten ile öğrenenin farklı yerde iken eş zamanlı veya farklı zamanlı bilişim araçları ile sistemli ve planlı bir eğitimin öğrenen merkezli olarak yürütülmesidir. Bunun için üniversiteler ve kurumlar Uzaktan Eğitim Merkezleri [UZEM] kurmaktadır. MEB ise bu süreci EBA üzerinden yürütmektedir. EBA’da hem öğrenciler hem öğretmenler aynı ortamı kullanabilmektedir. EBA’da canlı dersler ile öğretmen ve öğrenciler eş zamanlı eğitim faaliyeti gerçekleştirebilmekte, farklı zamanlarda uygulamak üzere ödev, test, video, sunu vb. yüklenebilmekte ve hangi öğrencinin ne kadar süre EBA sisteminde online olduğu ve neler yaptığı konusunda geri dönüt alınabilmektedir.

23 Mart 2020 tarihinde zorunlu bir tercih olarak başlayan uzaktan eğitim faaliyetlerinden önce MEB tarafından EBA kurulmuş ve eğitim faaliyetlerinde kullanılmaktaydı. Ancak eğitime yardımcı kaynak olarak kullanılan bir sistem iken Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitimin ana unsuru haline gelmiştir. MEB tarafından yürütülen tüm etkinliklere öğrenci girişleri EBA üzerinden kimlik bilgileri ile yapılmaktadır. Bu kısa süreç içinde karşılaşılan sorunlar ile ilgili MEB tarafından iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. EBA üzerinden yapılan canlı dersler ile ilkökul 1. sınıf seviyesinden lise 12. sınıf seviyesine kadar çeşitli zaman aralıklarında program yayınlamıştır. Ayrıca EBA üzerinden sınıflar

oluşturularak öğrencilere etkinlik, ödev, test vb. paylaşımlar öğretmenler tarafından yapılmış ve öğrencilerin katıldıkları etkinlikler öğretmenler tarafından takip edilerek dönütler verilmiştir. Ayrıca kullanım istatistikleri okul idaresi ve MEB yetkilileri tarafından takip edilebilmiştir.

Öğretmenler, öğrenciler ve veliler için tamamen yeni bir deneyim olan uzaktan eğitim süreci, çeşitli teknolojilerden ve farklı eğitim materyallerinden yararlanarak öğretim sürecini farklı zaman ve mekânlarda takip etme imkânı sağlamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada Covid-19 salgınının öğretim ve öğrenme üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla öğretmenlerin görüşlerini belirlemek hedeflenmektedir.

Covid-19 salgını sebebiyle zorunlu bir seçenek olarak ortaya çıkan uzaktan eğitim süreci, öğretmenlerin çeşitli teknolojileri kullanarak öğrencilerle farklı zaman ve mekânlarda etkileşimde bulunmasını sağlayarak yeni bir deneyim sunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma, Covid-19'un öğretim ve öğrenme üzerindeki etkilerini değerlendirmek üzere öğretmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Covid-19 salgını, dünya genelinde eğitim alanında dönüşüme neden olmuş, yüz yüze eğitim yerini uzaktan eğitime bırakmıştır. Bu geçiş süreci, öğretmenlerin bakış açılarını şekillendirmiştir. Ortaya çıkacak sonuçlar, uzaktan eğitimin öğretim ve öğrenme süreçlerindeki etkilerini değerlendirecek ve gelecek çalışmalara ışık tutacaktır. Bu sonuçlar, doğru ve yanlış uygulamaları belirleyerek eğitimde verimliliği artırmak için bir kılavuz olacaktır.

Covid-19 Pandemi Döneminde Eğitim Öğretim

UNICEF'e (2020) göre Covid-19, ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve koronavirüsün sebep olduğu hastalığa denir. 2019 yılının Aralık ayında viral pnömoni (zatürre) ile hastaneye başvuranların hastalık sebeplerinin Covid-19 olduğu ortaya konulmuş ve hızlı bir biçimde yayılım gösterdiğinden bu süreç salgına dönüşmüştür (Çetinkaya, 2020; Leventoğlu ve Şenköylü, 2020; Yıldız, 2020). Dünya Sağlık Örgütü, 30 Ocak 2020 tarihinde bu virüsün endişe edici boyutlara ulaşacağını belirterek 11 Mart 2020 tarihinde yeni tip koronavirüsün salgından öte pandemi boyutuna ulaştığını duyurmuştur. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2019) pandemiyi, "Dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isim" şeklinde tanımlamıştır.

Covid-19 sebebiyle dünya üzerinde pandemi sürecine giren 1,5 milyarı aşkın öğrenci için UNESCO, özellikle dezavantajlı toplumlar adına okulların kapanmasının etkisini azaltmak ve uzaktan eğitimi devam ettirebilmek için önemli destekler sunmuş ve bu anlamda oluşturulan Küresel Eğitim Koalisyonu, eğitimde yaşanan aksaklıkları gidermek adına çeşitli önerilerde bulunmuştur (UNESCO, 2020). Virüsten korunmak için evlerine kapanan insanlar da dijitalleşme araçları ve iletişim teknolojileri sayesinde dünyayla bağlantı halinde kalmışlardır (Aldemir ve Avşar, 2020).

MEB, pandeminin ilk dönemlerinde eğitimi EBA TV ile sunduktan sonra canlı dersleri de EBA platformuna taşıyarak öğrencileri uzaktan eğitim yoluyla canlı ders sistemine taşımıştır. Bu anlamda öğrenciler daha önce tecrübe etmedikleri bir sistemin içine girmişlerdir ve bu da uzaktan eğitimin öğrenciler tarafından anlaşılabilir bir sürece dönüşmesine sebep olmuştur. Bahçeşehir Üniversitesi'nin uzaktan eğitim raporuna göre, uzaktan eğitimin başlamasıyla öğrencilerin %75'i bu süreçte yüz yüze iletişime ihtiyaç duymuşlardır (BAU, 2020).

Uzaktan eğitim sürecinde okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerle ilgili yapılan bir çalışmada öğrencilerin "okuldan ayrı kalmaları kendini kötü ve üzgün hissetmelerine, yalnız

kalma hissi ve arkadaşlarından ayrı kalma hissi duymalarına ve can sıkıntısı yaşamalarına sebep olmuştur” bulgusuna ulaşılmıştır (Sirem ve Baş, 2020: 1006). Buradan hareketle özellikle ilkokulun birinci kademesinde eğitim öğretime devam eden sınıf öğretmenlerinin okuma yazma sürecinde yaşadıkları belirgin sıkıntılardan bahsedilebilir. Covid-19 pandemi dönemi gözetildiğinde ilkokul sınıf öğretmenlerinin başta internet bağlantılarındaki sıkıntılar olmak üzere, değerlendirme çalışmalarının tarafsız yapılmasından uzaklaşılması, tam öğrenmenin sağlanıp sağlanmaması, ders konularının ayrıntılı biçimde incelenememesi, etkinliklerin yeterli seviyede eğlenceli olarak verilememesi, öğretmenin aktif öğrencinin pasif konumda olması ve bireysel ayrıcalıkların gözetilmemesi gibi konularda sorun yaşadıkları belirtilmektedir (Fauzi ve Khusuma, 2020; Yurtbakan ve Akyıldız, 2020). Ayrıca pandemi döneminde öğrenci velilerinin EBA sistemine giriş sağlamada yaşadıkları sıkıntılardan, canlı derse bağlanma hatalarından, ailelerin teknolojik bilgi yetersizliklerinden, evde uzaktan eğitime devam eden öğrenci sayısı başına düşen teknolojik araç sayılarının eksikliğinden, ders araç gereçlerine istenilen düzeyde ulaşım sağlanamamasından, vakit yetersizliklerinden bahsedilmektedir. Buna bağlı olarak da öğrencilerde odaklanma problemi ortaya çıktığı, uzaktan eğitimi ciddiye almadıkları, derse aktif katılım sağlayamadıklarından dolayı uzaklaşmaları gibi sorunlara değinilmiştir (Günbaş ve Gözüküçük, 2020). Diğer taraftan Arık’a (2020) göre, MEB’in paylaştığı tüm imkânlarla rağmen mevcut koşullar sebebiyle uzaktan eğitime erişemeyen, erişme olanağı olsa dahi uzaktan eğitim araçlarını etkin şekilde takip edemeyen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu risk grubunun izlenmesi ve telafi eğitimi gibi uygulamalarla desteklenmesi bir gerekliliktir.

Öğrencilerin yaşadıkları sorunlar dışında pandemi dönemindeki eğitim öğretim faaliyetlerinin en önemli yapısı olan öğretmenlerin bu süreçte etkin olabilmesi adına, öğretmenleri uzaktan eğitime hazırlayacak psikolojik ve sosyal çalışmalar da okul yöneticileri tarafından desteklenmelidir. Daha önce karşılaşmadıkları böylesi bir salgın ortamında öğretmenlerin süreci yönetebilmeleri için hem teknik anlamda hem de psikolojik konularda desteklenmesi bu zorlu sürecin en doğru biçimde yönetilmesine katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda MEB, 125 bin öğretmenin katıldığı birçok ulusal ve uluslararası sertifikalı eğitimlerle öğretmenleri desteklemiştir (Ercan, 2021: 25-26).

İlk okuma ve yazma sürecinde sınıf öğretmenlerinin yöntem ve teknik becerilerinin gelişimi konusunda kullanabilecekleri araçlardan biri dijital ürünlerdir. Altunkaynak ve Çağınlar (2020), yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenlerinin dijital ürünleri kullanma açısından orta düzeyde oldukları sonucuna varmışlardır. Covid-19 pandemi dönemi göz önünde bulundurulduğunda ise, uzaktan eğitimle okuma yazma sürecinde dijital ürünlerin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Teknolojiyle birlikte dijital ürünlerin kullanımının bu şekilde artması pandemi döneminde yapılan uzaktan eğitimin avantajlarından sayılabilir.

Pandemi dönemiyle birlikte uzaktan eğitim ve öğretim sürecini yönetmeye çalışan öğretmenler, sürecin yaratmış olduğu bu avantajları ve dezavantajları yaşayarak deneyimlemişlerdir. Bu anlamda Covid-19 pandemi dönemiyle birlikte öğretmenlerin sürece dayalı görüşleri ve tespitleri büyük önem arz etmektedir. Balaman ve Hanbay Tiryaki (2021) çalışmalarında bu konuyla alakalı olarak, süreçte mevcut olanaklarla devam ettirilen uzaktan eğitimi öğretmenler açısından ele almak, sonraki süreçlerde devam ettirilecek uzaktan eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesine, daha verimli bir şekilde ilerletilmesine, eksiklerin giderilmesine temel oluşturabileceğini dile getirmişlerdir.

Pandemi süreci ve bu sürece ilişkin çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, Covid-19 pandemi döneminde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerini yöneten öğretmenlerin birtakım avantajlı ve dezavantajlı durumlar yaşadığı görülmektedir. Bu sürecin daha rahat ve daha sağlıklı ilerleyebilmesi adına öğrenci velilerinin öğretmenlere destek olması gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda Covid-19 pandemi döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitimle

alakalı sürecin paydaşları olan öğretmenlerin, velilerin ve yöneticilerin görüşlerini almak önem teşkil etmektedir.

Uzaktan Eğitimde Öğretmen ve Öğrenci Roller

Gelişen teknoloji ve eğitimdeki yenilikler geleneksel eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitim ortamlarını da etkilemektedir. Gerek geleneksel eğitim ortamında gerekse uzaktan eğitim ortamında başarıya ulaşmak için öğrenci ve öğretmenlerin üstlenmesi gereken bazı roller bulunmaktadır. Öğretmenler eğitimin kilit taşı durumundadır. Dolayısıyla etkili ve verimli bir eğitim sunabilmek için öğretmenlerin bazı temel yeterliliklere sahip olması gerekmektedir (Kurumoğlu, 2022: 21).

Öğretmenler geleneksel eğitimde; eğitim vereceği öğrencisini tanıma, eğitim- öğretimi planlama ve yönetme ile birlikte ders araç- gereç ve materyalleri hazırlama, rehberlik, öğrencilerin akademik, sosyo- kültürel gelişimine katkı sağlama, kendini geliştirme gibi görev ve sorumluluklara sahiptir. Bu görev ve sorumluluklarla birlikte uzaktan eğitimde üstlenmeleri gereken ek görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Öncelikle öğretmen uzaktan eğitimdeki konumunu ve görevini bilerek gerektiği şekilde yerine getirme bilincine sahip olmalıdır. Bilgiyi sadece aktaran kişi değil, öğrencinin bireysel öğrenmesini destekleyecek rehber konumda olmalıdır (Kurumoğlu, 2022: 22).

Öğretmenler uzaktan eğitimi gerçekleştirirken sadece ders saatlerinde değil, geri kalan zamanlarda da bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik etkinlikler planlayarak öğrencilerine kılavuzluk etmelidir (Altunçekiç, 2021). Prester ve Moller (2001) ise öğretmenlerin uzaktan eğitimde rehber, akıl hocası ve geri bildirim veren kaynak rolünde bulunduğunu ifade etmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenmelerini gerçekleştirirken başarı, kişisel gelişim, öz saygı gibi içsel motivasyonlarını artırmaya yönelik etkinlikler sunması gerektiğini belirtmektedir.

Uzaktan eğitimde öğrencilerin en başta kendi öğrenme sorumluluklarını alması beklenmektedir. Öğrenciler uzaktan eğitim sisteminde bilgiyi nasıl, ne zaman ve ne şekilde alacağına kendisi karar verirken öğrenme sürecinde aktif konumdadır. Bu durumda öğrencilerin bazı bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Öğrencilerin teknolojik bilgi birikimine ve iyi bir iletişim kabiliyetine sahip olması uzaktan eğitimde başarıya ulaşmalarını sağlamaktadır (Kurumoğlu, 2022: 22).

Sonuç olarak, geleneksel eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimde de öğretmen ve öğrencilerin üstlendikleri rollerin sorumluluğunun bilincinde olarak eğitim- öğretim sürecine katkı sağlamlarının eğitimde hedeflenen başarıya ulaşabilmek için bir hayli önem taşıdığı görülmektedir.

Covid-19 Salgınının Eğitim Üzerindeki Etkileri

Covid-19 salgınına yönelik yürütülen mücadele hemen hemen tüm sektörler üzerinde derin etkiler yaşatmıştır. Bunlar küresel ekonomik durgunluk (Duran ve Acar, 2020), seyahat kısıtlamaları ve otel, restoran gibi yerlerin kapanmasına bağlı hizmet sektörlerinde faaliyetin azalması (Morris ve Karmin, 2020) gibi yaygın etkilerdir. Bu bağlamda Covid-19 salgını ekonomik, sosyal, kültürel vb. pek çok alanda birtakım etkileri beraberinde getirmiştir. Eğitim sektörü, Covid-19 salgınından en fazla etkilenen alanlardan biridir. Dünya genelinde birçok ülke, salgının yayılmasını kontrol altına almak amacıyla eğitim kurumlarını geçici olarak kapatmak zorunda kalmıştır. Bu kapanma süreci Türkiye'de de etkisini göstermiş olup, 20 milyondan fazla öğrenciyi etkilemiştir; bunların içinde 1 milyon 564 bini okul öncesi ve 5 milyon 267 bini ilkökul düzeyindedir (Arık, 2020). Dünya ülkelerinin çoğunda öğrencilere çevrimiçi öğrenme platformlarından uzaktan eğitim sunulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte çevrimiçi öğrenmenin uygulanması hem öğrenciler hem de öğretmenler için farklı riskler, sorunlar ve zorluklar ortaya çıkarmıştır.

Covid-19 salgını, dünya çapında 1.5 milyardan fazla öğrenci, 63 milyon öğretmen ve birçok eğitim destek personelini olumsuz etkilemiştir. Karantina, kilitleme ve okulların kapanması gibi önlemlerle eğitim topluluğu büyük ölçüde etkilenmiştir. Birçok ülkede, bilgisayar, internet ve diğer çevrimiçi platformlara erişim eksikliği yaşanmış, bazı ülkelerde ise olağanüstü veri maliyetleri dijital sınıfların mümkün olmasını engellemiştir. Dijital becerilere sahip öğrenciler bile kriz sırasında öğretmenler, diğer eğitim personeli ve öğrencilerle değerli etkileşimlerden ve sosyal ilişkilerden yoksun kalmıştır. Kriz döneminde uygulanan alternatif eğitim yöntemleri, öğrencilerin fiziksel varlığını tam olarak yerine koymamıştır ve geçici tedbirler olarak kalmıştır (Balcı, 2020: 77).

Covid-19 pandemisinin eğitimdeki kesintilerinin öğrenmeyi ne ölçüde etkilediği merak edilmektedir. Carlsson ve ekibinin araştırması, sadece on günlük ekstra eğitimin bile, bireylerin bilgi kullanım testlerinde (% 1'lik bir standart sapma) önemli bir artışa yol açtığını göstermiştir (Carlsson ve diğerleri, 2015, Burgess ve Sievertsen, 2020). Mevcut okul kapanmalarının etkisini kaba bir ölçüde değerlendirmek için yapılan çalışmalar, on iki hafta daha az eğitim almanın (% 6'lık bir standart sapmanın kaybıyla eşdeğer olduğunu göstermiştir). Lavy'nin çalışması da öğretim süresinin test puanları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Lavy, 2015, Burgess ve Sievertsen, 2020). Ülkeler arasında bu süredeki farklılıklar da dikkat çekicidir; örneğin, Danimarka'da ders süresi Avusturya'dan % 55 daha uzundur. Bu çalışmalar, Covid-19'un yol açtığı 12 haftalık eğitim kaybının test başarısındaki önemini vurgulamaktadır.

Covid-19 salgınının etkisi ile okulların uzaktan eğitime geçmesi sonucunda özellikle öğrencilerin okula erişimlerinde eşitsizlikler oluşmuştur ve hatta ülkeler arasında eğitime erişen öğrenci sayılarında ciddi farklılıklar görülmüştür. Ailelerin çocuklarına sunduğu evde eğitim imkanları farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar eşitsizliğin temelini oluşturmaktadır. Birçok öğrenci okulların sunduğu fiziki imkanlar, teknolojik imkanlar ve psikososyal desteklerden mahrum kalmışlardır. Kişilerin veya ailelerin sosyoekonomik düzeyleri arasındaki fark, bilgi iletişim teknolojilerine ulaşmakta ve bunları kullanma becerileri arasındaki fark ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Bu aradaki fark "Dijital Uçurum" olarak adlandırılmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde bu uçurumun derinliğinin fazlaştığı ve eğitimde fırsat eşitsizliğini daha belirgin hale getirdiği görülmektedir (Taşdemir, 2022: 22). Ailenin çocuğun uzaktan eğitime katılım durumunu takip etmesi, öğretmeni ile iletişim halinde olması, ödevlerinde destek olması, psikolojik olarak destek olması ve motive etmesi, teknolojik imkan sağlaması unsurları çocuğun eğitime katılmasında ve başarı düzeyinin yükseltmesinde önemli bir etki oluşturmaktadır (Özer, 2020).

Uzaktan eğitimin en önemli parçası bilgisayar ve internet erişimidir. Bu imkanlara sahip olmayan öğrenciler akademik olarak bilgi ve beceri kayıplarına uğramışlardır. Öğrencilerin uzaktan eğitime katılamamaları bu kaybın en önemli sebebi iken katılan öğrencilerde de kayıplar görülmektedir. Öğrencilerin geri bildirim alamaması, akran eğitiminden uzak kalması, sosyal öğrenme ortamlarına girememesi hem akademik hem de sosyal öğrenme kayıplarına neden olmuştur (Taşdemir, 2022: 23).

Evde eğitim çocukların akademik yönü kadar sosyal yaşam eğitimini de olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle okullar tekrar yüz yüze eğitimle öğrencileri bir araya getirdiğinde akademik ve sosyal öğrenme kayıplarının telafisini yapmak için fırsatlar oluşturmalarıdır (Keleş, Atay ve Karanfil, 2020). Çocukların okuldan uzak kalması ile birlikte depresyona girdikleri, kendilerini yalnız hissettikleri, mutsuzluk hissine kapıldıkları ve fiziksel aktivite sürelerinin azaldığı tespit edilmiştir (Lee, Ward, Chang, ve Downing, 2021). Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmanın yolu olarak ise öğrencileri motive etmek, memnuniyetlerini artırmak, öz yeterlilik ve teknoloji kullanma becerilerini artırarak eğitime katılımlarını artırmak ve böylece başarılarının yükselmesi olduğu görülmektedir (Patricia Aguilera-Hermida, 2020).

ERG (Tunca vd., 2021) çocuğun iyi olma halini şu şekilde açıklıyor: “Çocuğun yaşam kalitesini, öznel iyi olma halini ve memnuniyetini ön plana alan ve yapabilirliklerini artırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım sağlık, maddi durum, eğitim, ev ve çevre koşulları, ilişkiler gibi alanlarda çocuğun iyi olmasını hedefler, çocuğun refahına ve gelişmesine bütünsel olarak yaklaşır.” Yüz yüze eğitim modelinde öğrencilere ders dışı zamanlar için eğitsel faaliyet görevleri verilirken uzaktan eğitim modelinde öğrenciyi gözlemekten uzak kalındığı için bu görevler verilmekte zorluklar yaşanmıştır (Balaman ve Hanbay Tiryaki, 2021). Öğrencilerin salgın döneminde evde kalmaları, Covid-19 hastalığına yakalanma endişeleri, gelecek kaygıları ve sosyal mesafe önlemleri iyi olma hallerini olumsuz etkilemektedir (Tunca vd., 2021). Öğretmen ve öğrencilerin sosyal ortamlardan uzaklaştırılması, yaşam standartlarının değiştirilmesi ve kısıtlanması kendilerini kötü hissetmelerine neden olmuştur. Öğretmen ve öğrencilerin sürekli ev ortamında olmaları psikolojik açıdan iyi olma hallerini olumsuz yönde etkilemiştir (Sarı ve Nayır, 2020).

Öğretmenler uzaktan eğitim modelini okulların kapalı olduğu dönemde öğrencilerin tamamen okuldan uzaklaşmaması, tatil havasına kapılmadan eğitimlerin belirli bir ölçüde ilerlemesi olarak değerlendirmektedir. Buna karşın öğrencilerin ise uzaktan eğitimden memnun olmadıklarını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Taşdemir, 2022: 24).

Tüm bu sorun ve zorluklar dışında uzaktan eğitim uygulamasının eğitim üzerinde bazı olumlu etkileri de olmuştur. Uzaktan eğitim sürecinde akademik başarının değerlendirilmesi için yapılan çevrim içi yöntemler adil bir ölçme yapamamış, bu durum öğretmen ve öğrenciler tarafından olumsuz karşılanmıştır. Bu durumun gözden geçirilmesi ve sisteme uygun değerlendirme yöntemleri aranması bir fırsat olarak değerlendirilmiştir (Sarı ve Nayır, 2020). Yüz yüze eğitim modelinde ölçme yapılırken sınav ve sonuç odaklı bir yönelim varken uzaktan eğitim modeli uygulamasında sonuçtan çok sürece önem verildiği görülmüş, sınavların yerini süreç içerisinde verilen ödevler almıştır (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Böylece ölçme sistemi sonuç yerine süreci değerlendirmeye yönelik hal almıştır. Ancak yapılan dijital ölçme ve değerlendirme süreci kadar etik kurallara uygun şekilde düzenlenmesi ve gizliliğin korunması ayrıca önem kazanmıştır (Bozkurt, 2020).

Ayrıca eğitim ortamlarının geliştirilmesi açısından fırsatlar ortaya çıkarmıştır. Okulların daha sağlıklı ve hijyenik koşullara kavuşması, okulun sadece bilgi alışverişi yapılan bir bina olmadığı aynı zamanda sosyal ve yaşayan bir yapı olduğu, okulların her şart altında açık kalması gerekliliği fark edilmiştir (Sarı ve Nayır, 2020).

Uzaktan eğitim, öğrenci ve öğretmenlerin sosyalleşmesine izin vermemektedir. Okulu bırakma oranlarının pandemi sırasında ve sonrasında artacağı ve buna bağlı çocuk işçiliğinin artacağı öngörülmüştür. Pandemi koşullarında, öğretmenlerin, öğrenme araçları ve teknolojiye uyumları öğrenciler için önem taşımaktadır. Kriz döneminde, öğretmenlerin güvenli öğretim ortamlarına ve iyi çalışma koşullarına erişmeleri gerekmektedir. Uzaktan eğitime aceleci olarak hazırlıksız geçiş, eğitimcileri zorlamıştır. Teknolojiye ve altyapıya erişim eksikliği, malzeme ve ekipman için cepten harcamalara neden olmuştur (Dal, 2022: 7).

Çocuklarına eğitimi evde sağlamaya çalışan aileler, ellerinden gelen imkanları kullansa da Türkiye’de 2020 yılı TÜİK istatistiklerine göre 25 yaş üstü kadınların; %22,1’i en az üniversite mezunudur, % 6,5’i halen okuryazar değildir.30 Üniversite ve üzeri eğitim alan kadınların diğer eğitim düzeyine göre anne olma oranlarının daha düşük olduğunu düşünürsek şuan anne olan kadınların lise ve altı eğitim düzeyi %77,9’dan daha yüksek olduğu düşünülebilir. Bu da annelerin çocukların eğitimindeki öneminden dolayı evde ne kadar eğitim vermeye çalışsalar da okuldakinin yerini tutmayacağını, ayrıca çalışma hayatındaki ebeveynlerin evde kalan zamanlarının da bunun için yeterli olamayacağı düşünülmüştür (Dal, 2022: 9).

Okul terki. Covid-19 salgını, dünya çapında birçok öğrencinin okulu tamamen bırakmasına neden olacak ve okul terk oranlarında artışa yol açacaktır. Bu artışın özellikle

dezavantajlı gruplar üzerinde yoğunlaşması beklenmektedir. Ebola krizinin ardından Sierra Leone'de yaşanan deneyim, bu durumu açıkça göstermektedir; okulların yeniden açılmasının ardından bütün bir akademik yıl kaybolmuş ve kız öğrencilerin okula devam etme olasılığında %16'lık bir düşüş yaşanmıştı. Bu yüksek orandaki okul bırakmaların yanı sıra, çocuk ve ergenlerde artan çocuk işçiliği ve çocuk evliliği gibi sorunlar da ortaya çıkabilir (Balcı, 2020: 78).

Okul dışı ve evde eğitim, normal okul öğretiminin kesintiye uğraması durumunda, öğretimin alternatif bir yolu olarak büyük ölçüde evde gerçekleşir. Ancak, "ev çocukların okul öğrenmesini ne kadar sağlayabilir?" sorusu önemlidir. Ev ortamının okul programını bir ölçüde sürdürebilmesi için sosyal, ekonomik ve pedagojik açıdan uygun olması gerekmektedir. Çocuğun evde normal programını uzaktan öğretimle sürdürebilmesi için evde bilgisayar ve diğer bilişim teknolojilerinin uygun olması, çevrimiçi dersleri takip edebilmesi için sessiz bir oda bulunması ve özellikle okul öncesi öğretimde ebeveynlerin destekleyici olması önemlidir. Ancak, bu konuda büyük eşitsizlikler bulunmaktadır. Ailelerin ekonomik ve sosyal durumları farklı olduğu için öğretime ayrılacak süre, ebeveynlerin bilişsel olmayan becerileri ve kaynaklar da farklılık gösterir (örneğin, herkesin en iyi çevrimiçi materyallere erişimi olmayabilir). Sonuç olarak, insan sermayesi farklılıkları eşitsizliğe neden olabilir (Burgess ve Sievertsen, 2020).

Öğrenci değerlendirmesi. Okulların, kolejlerin ve üniversitelerin kapatılması yalnızca dünya genelindeki öğrencilerin eğitimini etkilemekle kalmaz; aynı zamanda kritik değerlendirme dönemlerine denk geldiğinde birçok sınavın ertelenmesine veya iptal edilmesine neden olur. İç değerlendirmelerin öneminin azaldığı düşünülse de, aslında bu değerlendirmeler ailelere ve öğretmenlere öğrencinin ilerlemesi hakkında önemli bilgiler sunar. Bu bilgilerin kaybolması, hem öğrencinin potansiyelini hem de öğrenme zorluklarını tanımayı geciktirir ve uzun vadede öğrenciye zararlı etkileri olabilir (Burgess ve Sievertsen, 2020). Değerlendirme iptallerinin bir alternatifi olarak, "öngörülen notlar" kullanmak önerilebilir; ancak, Murphy ve Wyness'in (2020, Burgess ve Sievertsen, 2020 içinde) araştırmaları, bu notların genellikle yanıltıcı olduğunu ve yüksek başarı gösteren ancak dezavantajlı geçmişlere sahip öğrenciler için öngörülen notların, nispeten avantajlı olanlardan daha düşük olduğunu göstermektedir. Diğer bir çözüm ise kör sınavların yerine öğretmen değerlendirmelerini kullanmaktır. Ancak burada önyargı etkisi göz ardı edilmemelidir. Bazı öğrencilerin kariyerleri, kesintilerden faydalanabilir. Örneğin, Norveç'te, 10. sınıf öğrencilerine lise diploması verilmesi kararlaştırılmıştır. Maurin ve McNally'in (2008, Burgess ve Sievertsen, 2020 içinde) çalışmaları, 1968'deki Fransa'daki (öğrenci isyanlarını takiben) normal sınav prosedürlerinden vazgeçmenin, etkilenen grup için olumlu uzun vadeli işgücü piyasası sonuçlarına yol açtığını göstermektedir. Bu nedenle, çevrimiçi değerlendirme süreçlerinin adil ve etkili bir şekilde uygulanması için çaba göstermek önemlidir. Eğitim kurumları, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli kaynakları sağlamalı ve teknik sorunlarla başa çıkmak için destek sunmalıdır. Ayrıca, öğrenciler arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için çeşitli önlemler alınmalı ve her öğrencinin potansiyelini gerçekleştirebileceği bir ortam sağlanmalıdır. Bu şekilde, çevrimiçi değerlendirme süreçleri daha adil ve etkili hale getirilebilir (Burgess ve Sievertsen, 2020).

Uzun Süreli Etkileri: Salgının çeşitli sektörlerle olan etkisinin kontrolsüz bırakılmasının, öğrenciler ve toplum açısından uzun vadeli zararlara neden olacağı açıktır. Eğitim eksikliğinin artması, herkesin gerçek potansiyeline ulaşmasını engelleyebilir. Okulu bırakma zorunda kalan ve eğitimde gerileme yaşayan öğrenciler, daha az üretkenlik ve kazanım seviyesiyle karşılaşacaklardır. Bu etkilerin özellikle yoksul ve dışlanmış ailelerden gelen öğrenciler için daha büyük olması nedeniyle eşitsizlik artacaktır. Yoksulluktan kurtulmak için eğitime en fazla ihtiyaç duyan çocuklar, kriz nedeniyle en çok mağdur olma riski taşıyanlardır. Ekonomik beklentilerdeki bu düşüş, suç faaliyetlerinde ve riskli

davranışlarda artışa neden olabilir. Gençler arasında sosyal huzursuzluk da artabilir. Birçok düşük ve orta gelirli ülkede, genç nüfusun fazlalığı ve düşük beklentilerin bir araya gelmesi, en dezavantajlı öğrenciler arasında insan sermayesi, yoksulluk ve eşitsizlik kısır döngüsünü kalıcı hale getirebilir (Balcı, 2020: 79).

Oreopoulos ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışma, yüksek gelirli programlardan mezun olanların, zayıf başlangıç noktalarını hem şirket içinde hem de şirketler arası kazançlar yoluyla telafi edebileceğini, ancak diğer programlardan mezun olanların bir ekonomik durgunluktan mezun olduklarında kalıcı gelir kayıpları yaşayabileceğini ortaya koymuştur (Burgess ve Sievertsen, 2020). Özetle, okulların yüz yüze eğitime kapalı olduğu, eğitimin uzaktan eğitim araçları ile yapıldığı, yapılan bu çalışmaların eğitim politikaları, eğitim sosyolojisi, eğitim ve bireysel psikoloji, eğitim teknolojileri ve alt yapıları, ekonomik ve akademik yönden olumlu etkilerin olduğu kadar olumsuz etkilerinin de var olduğu, olumlu ve olumsuz etkilerin yapılmış ve yapılacak olan çalışmalar ile daha belirgin hale getirilmesi ile uzaktan eğitim ya da diğer bir deyişle dijital eğitim sisteminin gelişeceği öngörülmektedir.

Covid-19'un Yarattığı Sorunların Çözüm Yolları

Salgının patlak vermesi ve ulusal çapta kilitlenmeler, uzaktan eğitimi standart öğrenme yöntemlerinin bir alternatifi olarak ön plana çıkardı. Ancak uzaktan eğitim için yeterli teknoloji altyapısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür kriz durumları aynı zamanda eğitim teknolojisinin yeterliliğini sınaama fırsatı sunar. Ne yazık ki, dünya genelinde tam anlamıyla hazırlıklı olan çok az sistem bulunmaktadır. Bazı ülkelerde (örneğin Çin), pandemi öncesi dönemde bile okullar kapatılsa bile internet ve uzaktan eğitim aracılığıyla eğitim devam ettirilmekteydi. Ancak çoğu ülke ve okul sistemi, salgına hazırlıksız ya da yeterince hazırlıklı değildi. Ayrıca, teknoloji erişimi ve yüksek hızlı internet gibi kaynaklar, orta gelirli ülkelerde bile gelirle ilişkilidir. Bu nedenle, en çok ihtiyaç duyanları hızla hedefleyen programlar oldukça önemlidir. Kriz dönemindeki eğitim müdahaleleri, halk sağlığının korunmasını ve iyileşmesini destekleyebilir. Özellikle sağlık tesislerinin yetersiz olduğu yerlerde, okullar kriz dönemlerinde geçici sağlık merkezlerine dönüştürülebilir. Tüm bu faktörlerin, özellikle krizle başa çıkma ve toparlanma süreçlerinde, planlamada dikkate alınması önemlidir. Ayrıca, eğitimin ve okulların öğrencilerin virüsten korunmasına yardımcı olma potansiyeline de değinmek gerekir. Bazı düşük kapasiteli bölgelerde, okullar genellikle kırsal kesimlerdeki tek kalıcı devlet yapılarıdır ve kriz müdahale merkezleri olarak hizmet verebilirler. Bu zor ulaşılabilen alanlarda genellikle en eğitilmiş olan öğretmenler, iletişim takipçileri ve iletişim kampanyalarının savunucuları olarak hizmet ederler (Balcı, 2020: 80).

Okulları açık tutarken hazırlıkların artırılması. Bu strateji, Afganistan'daki okullarda önleyici önlemlerin uygulanmasını ve desteklenmesini içerir. Bu kapsamda, hastalıkların ve potansiyel vakaların ele alınması için okullarda protokollerin oluşturulması (örneğin Mısır, Rusya, Belarus); toplumdaki enfeksiyonların yayılmasını kontrol etmek için eğitim sistemi altyapısının ve insan kaynaklarının kullanılması (örneğin Liberya ve Sierra Leone); ve fiziksel teması sınırlamak için sosyal ve eğitim dışı faaliyetleri azaltma (örneğin Singapur, Rusya) gibi uygulamalar bulunmaktadır (Balcı, 2020: 80).

Okulların seçici olarak kapatılması. Bazı hükümetler (örneğin Hindistan), tedavi alanlarını izole etmeyi tercih ederek yerelde okul kapanışlarını geçici bir önlem olarak benimsemiştir. Geçmiş vakaların yarısında, bu yerleştirilmiş yaklaşımların daha sonra coğrafi olarak genişlediği görülmüştür; örnek olarak Brezilya, Hindistan, Kanada ve Avustralya'da bu durum yaşanmıştır.

Okulların ulusal olarak kapatılması. Görünüşe göre bu yaklaşım, küresel olarak en yaygın tercih edilen seçenek haline gelmiştir. Virüs yayıldıkça, birçok ülke okulları kapatma kararı almıştır. Ancak bu strateji önemli bir risk taşımaktadır: Birçok ülkede çocukların ve gençlerin virüse daha az duyarlı olmaları ve daha düşük bir vaka-ölüm oranına sahip olmaları,

çok kuşaklı ailelerin bulunduğu topluluklarda yaşlı aile üyelerini riske atabilecekleri endişesini doğurmaktadır. Bu durumda çocuklar ve gençler, hastalık taşıyıcısı olarak hizmet edebilirler (Balcı, 2020: 80).

İnsanlık, önceki salgınlardan ders çıkardığı gibi Covid-19'a karşı hazırlıklı olmanın hayati önem taşıdığını anlamıştır. Farklı senaryolar göz önüne alındığında, Covid-19'un dalgalı bir yayılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, salgınla mücadele sürecinin döngüsel olması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede, Dünya Bankası üç aşamalı bir plan ortaya koymuştur: Hazırlık, mücadele ve iyileşme. Dünya Bankası, bu üç aşamada dünya genelindeki ülkelerle iş birliği içinde çalışmaktadır. Eğitim yöneticileri ve politika yapımcılarının bu planın uygulanmasında önemli rol oynadığı kabul edilmelidir. Virüsün yayılmadığı hemen hemen hiç ülke kalmamıştır. Henüz etkilenmemiş ülkeler, bir müdahale planı oluşturarak "hazırlık" sürecine başlamalıdır. Bu, kriz patlak verdiğinde "mücadele etme" ve olumsuz etkileri en aza indirme çabalarını kolaylaştıracaktır. Okullardaki sağlık taramaları için kuralların oluşturulması ve duyurulması, temizlik ve hijyen kampanyalarının artırılması, okul kapanmalarının planlanması, uzaktan eğitim imkanlarının sunulması, kapalı okul binalarının kriz amaçlarıyla kullanılması dahil olmak üzere bir plan hazırlanmalıdır. Aynı zamanda, acil durum aşaması gerilerken, toplumlar "iyileşme" dönemine geçebilir ve hükümetler, kaybedilen zamanı telafi etmek için politika ve tedbirler alabilirler. Bunlar, akademik takvimde düzenlemeler yapmak, önemli sınavlara öncelik vermek ve uzaktan eğitime devam etmek gibi önlemleri içerebilir. Geçmiş salgınların (SARS, Ebola vb.) deneyimlerinden faydalanarak, hükümete mevcut seçenekler konusunda destek sağlanabilir. Covid-19, küresel bir pandemi olduğundan, dünya genelindeki ülkelerin işbirliği yaparak birlikte mücadele etmeleri gerekmektedir (Balcı, 2020: 82).

Salgınlar İçin Gelecek Çözüm Önerileri

Covid-19 Pandemisi şu tespitlerin yapılmasını gerektirmiştir: Pandeminin yarattığı sorunların çözümü için demokrasi, kriz nedeniyle "bir kenara bırakılabilecek zamanlar olarak görülmemeli; sendikalar, özellikle öğretmen örgütleri, hem okullarda hem de topluluklarda önemli rol oynayan diğer eğitim personeli de dâhil olmak üzere tüm demokratik güçler tarafından şiddetle savunulmalıdır. Hükümetler, küresel toplumdaki dayanışmanın hem evde hem de gelecekteki krizlerle başa çıkmak için bir ön koşul olduğunun ayrımında olmalıdır. Politika yapımcılar, Covid-19 krizi sonrasında sağlıklı bir ekonomik toparlanma için mümkün olan en iyi koşulları yaratmak için Marshall Planı gibi küresel planlar oluşturmalıdır. Uluslararası finansal kurumlar, salgınlara ve/veya gerekliliklere ya da zahmetli koşullara zarar vermeden salgınla ve etkileriyle mücadele etmek için parasal kaynaklar sağlamalıdır. Hükümetler, eğitim profesyonellerini ve birliklerini pandemi bittiğinde okulların yeniden açılması politikasına ve sürecine dâhil etmelidir. Hükümetler pandemi bittikten sonra hem mali hem de beşeri kaynakların eğitim sistemlerinin tam olarak geri kazanılmasını sağlamak için hazır bulunmasını sağlamalıdır (Balcı, 2020: 82).

Eğitim kurumlarının küresel olarak kilitlenmesi, öğrencilerin öğrenmelerinde büyük (ve muhtemelen eşit olmayan) kesintilere neden olmakta; ayrıca da iç değerlendirmelerdeki aksamalar ve yeterlilikler için kamu değerlendirmelerinin iptal edilmesi veya bunların daha düşük bir alternatifle değiştirilmesine yol açmaktadır. Peki, bu sorunları aşmak üzere neler yapılabilir? Okullar, tekrar açıldıktan sonra öğrenme kaybını yeniden oluşturmak için kaynaklara ihtiyaç duyacaklardır. Bu kaynakların nasıl kullanıldığı ve özellikle çok etkilenen çocukların nasıl hedefleneceği açık bir sorudur. Değerlendirmenin öğrenimdeki önemi göz önüne alındığında, okullar iç değerlendirmeleri atlamak yerine ertelemeyi de düşünmelidir. Yeni mezunlar için politikalar işgücü piyasasına girişlerini desteklemelidir (Burgess ve Sievertsen, 2020).

Okulların yapması gereken tüm öğrencilerin ihtiyaç duydukları teknolojiye ve internete erişebilmelerini sağlayarak okul dışı öğrenmenin sınırlarını açmaktır. Pek tabii ki bazı okul bölgelerindeki öğrenciler şu anda bu özelliklere sahip değildir, çünkü çoğu zaman okul bölgelerinin bunu yapmak için bütçesi yoktur. Bu nedenle de devlet ve yerel vergi mükellefleri bu ihtiyacı karşılamak için bir araya gelme zorunluluğunu duymalıdır (Reville, 2020). Covid-19 Pandemisi, öğrenilen bir ders olarak okul bölgeleri için bir yedekleme sistemine sahip olmanın gereğini ortaya koymuştur. Bu sistem, okulun bu kapanma döneminde, sorunsuz bir şekilde çevrimiçi eğitime geçişini sağlayacaktır.

Okul sistemlerimizi tekdüze olarak görme eğilimindeyiz, ancak aslında okullarımız, tıpkı öğrencilerimizin birbirinden çok farklı olması gibi, operasyonları ve çocuklar üzerindeki etkileri konusunda oldukça farklıdır. Çocuklar çok farklı geçmişlere sahipler ve okul dışında çok farklı kaynaklara, fırsatlara ve desteğe sahipler. Artık tüm öğrenme yaşamları ve gerçek fiziksel yaşamları okul dışında olduğundan, bu farklılıklar canlı bir görüşe sahiptir. Bazı öğrenciler bu kriz sırasında iyi olacaklar, çünkü ister resmi eğitim ister çeşitli türlerdeki resmi olmayan okul eğitimi olsun, çeşitli zenginleştirme fırsatlarıyla birlikte yüksek kaliteli öğrenme fırsatlarına sahip olacaklar. Diğer taraftan, diğer öğrencilerin hiçbir şeye erişimi yoktur ve sonuç olarak muazzam bir dezavantaj içindedirler. Genel olarak söylenirse, toplumlarda ekonomik olarak en zorlananlar bu krizdeki en savunmasız olanlar olacaktır; en avantajlı olanlar ise çok fazla zemin kaybetmeden hayatta kalabilecektir. Okullar giderek çevrimiçi eğitime dönüştüğü için öğrenciler arasındaki dijital uçurum belirginleşmiştir. Okul sistemleri bu boşluğu gidermek için girişimde bulunmalıdır. Bazı okul bölgelerinin bunu yapmak için bütçesi yoktur, ancak federal, eyalet ve yerel vergi mükellefleri bu ihtiyacı karşılamak için bir araya gelebilirler.

Yirmi birinci yüzyıl öğrenimi kesinlikle teknoloji ve internet gerektirir. Tüm çocuklar okul dışında öğrenmeleri gereken teknolojiye sahip olmalıdır. Bunun için örneğin şehirde çocukların ve ailelerin internete erişebilecekleri sıcak noktalar oluşturulabilir. Özellikle de dezavantajlı bölgelerde okulları kapatmak, bir seçenek olmamalıdır. Bir orta yol olarak devlet ve yerel okul bölgelerinin, hatta özel sektörün işbirliği içinde teknoloji ve internet erişimindeki boşlukları doldurmak için acilen ve çevik davranmaları gerekecektir.

Bana göre en çarpıcı olanı, okulların kapalı olması nedeniyle, ebeveynlerin ve genel halkın, çocukların okul dışındaki yaşamlarındaki eşitsizliklerin her zamankinden daha fazla farkında olmalarıdır. Gıda açıkları, sağlık ve zihinsel sağlığa yetersiz erişim, konut istikrarıyla ilgili sorunlar, eğitim teknolojisi ve internete erişim konuları bu eşitsizliğin görünen tarafıdır. Eğitimin içinde olanlar bu sorunların var olduğunu zaten biliyorlar. Okyanus tabanından gelen ve suyu emen dev bir gelgit dalgası gibi, pandemi çok eski zamanlardan beri suyun altında olan tüm bu rahatsız edici gerçekleri ortaya çıkarmaktadır. Umarım bu yaygın eşitsizlikler hakkında kamuoyu bilinci, kamusal alanda bir aciliyet duygusu yaratacaktır. Bu bağlamda eğitimin hedeflerini gerçekleştirmesi için bu eşitsizliklerin düzeltilmesi gerekmektedir. Çocuk gelişimi ve eğitimi sistemlerimiz yeniden tasarlanmalı; dijital öğrenme boşluğunu kapatmanın bir yolu olarak eğitim teknolojisine adil erişim üzerinde çalışılmalıdır.

SONUÇ

Covid-19 salgın döneminde öğretme ve öğrenme sürecinde kullanılan teknolojilere ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen diğer öne çıkan bulgu ise ilkökul öğretmenlerinin EBA üzerinden ZOOM platformu destekli canlı ders sürelerinin uzun olduğunu belirtmesi ve öğrencinin uzun süreler boyunca ekran karşısında kalmasının motivasyon eksikliğine neden olduğunu belirtmesidir. Benzer şekilde araştırmada yer alan okul öncesi öğretmenleri ise günlük 5 ders saati süresi uzaktan eğitimin bu yaştaki çocuklar için uygun olmadığını belirtmiştir. İlgili alanyazında Duran (2021) tarafından yürütülen araştırmada okul öncesi çağda çocuklarda ekran bağımlılığı oluşturacağı sebebiyle uzaktan eğitim olumlu değerlendirilmemiştir. Benzer şekilde MEB'in (2020) okul öncesi eğitim alanında aldığı karar ile uzaktan eğitim süresini kısaltarak uygun zaman aralığı belirlemesine yönelik yapmış olduğu çalışma da araştırmamızın bu bulgusunu desteklemektedir.

Covid-19 salgın döneminde öğretme ve öğrenme sürecinde kullanılan bu teknolojilerle birlikte öğretmenler çocukların canlı dersler, dijital ödevlendirmeler ve sosyal ağlarla fazlaca zaman harcadığını, öğrencilerde ekran bağımlılığı oluştuğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler pandemi öncesinde çocukları ekran başından kaldırmak için çaba harcadıklarını, pandemi döneminde ise çocukları ekran karşısında tutmak için velilerden destek istediklerini ifade etmişlerdir. İlgili alanyazında Munasinghe vd. (2020) tarafından yürütülen araştırmada sosyal izolasyon dönemindeki hareketsizliğin ekran bağımlılığı ve obeziteye, Fidan (2020) tarafından yürütülen araştırmada ise öğrencilerin fazlaca ekran karşısında kalmasının ekran bağımlılığına yol açması yönünden uzaktan eğitimin olumsuz etkileri bulunduğunu belirtilmiştir. Hatta öğrencilerin bilişim araçlarını eğitim amacı dışında kullanmaları onların öğrenmeye karşı ilgi ve motivasyonlarını azaltmakta, bu durum ise akademik başarıyı olumsuz etkilemektedir (Erbil ve Kocabaş, 2019).

Covid-19 salgın döneminde öğretmenlerin iyi oluş hallerine ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen diğer önemli bulgu ise öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecinde iş yüklerinin artmış olması ve öğretim sürecine ilişkin yüz yüze öğretime göre planlama için daha fazla vakit harcadıkları için kendilerini yıpranmış hissetmeleridir. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinin planlamasında, canlı derslerde kullanılacak içerik araştırmasında ve öğrenmeyi pekiştirici ödevlerin dijital olarak bulunup öğrenciye gönderilmesi ve kontrol edilmesinde yüz yüze eğitime göre çok daha fazla zaman harcadıkları belirlenmiştir. Ayrıca canlı derslerin sistem üzerinden oluşturulması, veli iletişimi, öğrenci iletişimi, okul yönetimi ile iletişim ve diğer idari işleri yürütmeye çalıştıkları görülmüştür. Tüm bunların ise öğretmenlerde duygusal bir yıpranmaya sebep olduğu belirlenmiştir. Collie (2021) tarafından yürütülen araştırmada da benzer şekilde öğrencileri için etkili öğrenme ortamları hazırlamak isteyen öğretmenlerin daha fazla stres altına girdikleri ve duygusal çöküntü yaşadıkları görülmüştür.

Covid-19 salgın döneminde uzaktan eğitimin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenler; teknolojik alt yapının yeterli olmadığı, öğrencilerin tamamının uzaktan eğitime katılacağı bir araç gerece ve güvenli internet erişimine sahip olmadığı, her öğrencinin kendine ait bağımsız ders çalışma ortamına sahip olmadığı dolayısı ile tüm paydaşların eşit koşullarda uzaktan eğitim faaliyetlerinden yararlanamadığını belirtmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde de fırsat eşitsizliğine dikkat çeken Bozkurt (2020), hiçbir öğrencinin geride kalmaması gerekliliğine vurgu yaparak, teknoloji alt yapısı ve eğitim sistemlerinde eksiklikler bulunduğunu ve bunların giderilmesi ile uzaktan eğitimde başarı sağlanabileceğini belirtmiştir.

Covid-19 salgın döneminde uzaktan eğitimin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen diğer önemli bulgu ise öğretmenlerin uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimi kıyasladıklarında uzaktan eğitimi hiç etkili bulmadıklarını, hatta uzaktan eğitim

sürecinde eğitimin tüm süreçlerinin kalitesinin düştüğünü ifade etmeleridir. Öğrencilerin bedensel, duygusal ve bilişsel yönden bir bütün olarak yetiştirilmesiyle tüm öğrenme ihtiyaçlarının karşılanabileceği dikkate alındığında okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili olmadığı görüşüne sahip olmaları süreç içerisinde yaşanan olumsuzluklardan kaynaklandığı düşünülebilir. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili olmamasında en önemli etken öğrencilerin sosyal ortamdan uzak kalması olduğu düşünülebilir. Bunun yanında okul öncesi dönem çocuklarının uzaktan eğitimde yaparak yaşayarak öğrenmeden yoksun kalmaları da bunun nedeni olarak ele alınabilir. Akran eğitiminden uzak kalınması, değerler eğitiminin yetersizliği, öğrenmeler hakkında dönüt alınmaması, beceri derslerinin uzaktan uygulanamaması, velilerin yeterli desteği sunmaması ve çocuklarda ekran bağımlılığı oluşması gibi durumlar uzaktan eğitimin etkili olmayışındaki diğer sebepler olarak yorumlanabilir. İlgili alanyazın incelendiğinde yapılan araştırmalar zorunlu bir tercih olarak karşımıza çıkan uzaktan eğitim sürecinin alt yapı ve teknolojik araç gereç yetersizliği, internet erişimi sorunları, veli desteği eksikliği, sosyal izolasyon gibi sebeplerden dolayı geleneksel eğitim kadar etkili ve yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık araştırmada öğretmenler uzaktan eğitimi etkili ve yeterli bulmamakla beraber okulların kapalı olduğu zorlu salgın sürecinde uygulanabilecek en iyi yönteme hızlı bir geçiş yapılmasından duydukları memnuniyeti de ortaya koymuşlardır (Taşdemir, 2022: 83). Bu yolla öğrencilerin tamamen eğitimden ve eğitim ortamından uzak kalmasının önüne geçilmiş olduğu ifade edilmiştir. Fidan (2020) da benzer şekilde uzaktan eğitimi öğrencilerin öğrenme ortamlarından uzaklaşmaması, akademik eğitim ve sosyal çevre iletişiminin devam etmesi yönünden başarılı olduğunu belirtmekle beraber alt yapı yetersizlikleri ve ekran bağımlılığı açısından olumsuz etkileri olduğunu da ifade etmektedir. Nuangchalerm, Wongjamnong ve Muangou (2021) ise yaptıkları araştırmada yüz yüze eğitime göre daha fazla öğrenme içeriği ve etkinliği düzenlenmesi açısından uzaktan eğitimi olumlu bulmakla beraber sosyal bağların zayıflaması dışında okulun devamlılığını sağladığını belirtmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, Covid-19 salgını sebebiyle zorunlu bir seçenek olarak ortaya çıkan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitim kadar etkin olmadığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin bedensel, duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, öğrenci ve öğretmenlerin sosyal izolasyon nedeniyle psikolojik durumlarının olumsuz etkilendiği ve öğretmenlerin iş yükünün arttığı belirlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan teknolojik altyapı ve araç gereç eksikliği ile güvenli internet erişiminin yetersizliği, veli desteğinin eksikliği, öğrencilerin ilgi ve motivasyon eksiklikleri ve öğretmenlerin teknolojik beceri eksikliklerinin de uzaktan eğitimin etkililiğini azalttığı tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Öğretmenlere kaliteli mesleki hizmet içi eğitimler düzenlenmeli, yeni eğitim modelleri hakkında bilgilendirilmeli, teknolojik araç gereç temini sağlanarak araç gereç kullanma becerileri yükseltilmelidir.
- Öğretmenlerin başkaca eğitim platformlarına ihtiyaç duymayacakları şekilde EBA internet sitesi içerikleri her kademedeki öğrencinin öğrenmeye karşı ilgi ve motivasyonunu artırıcı içeriklerle zenginleştirilmelidir.
- Öğretmen ve öğrencilerin sosyal izolasyonla birlikte bozulan psikolojik iyi olma hallerini düzeltici etkinlikler düzenlenmelidir.
- Öğretmen ve öğrenciler kadar velilerin de bilinçli olması gerekliliğinden yola çıkarak, veli eğitimleri düzenlenmelidir.
- Öğrenciler arasında oluşan fırsat eşitsizliğinin önüne geçmek için dijital alt yapı ve teknolojik araç gereç eksiklikleri giderilmeli, öğrencilerin bağımsız olarak teknolojik araç gereç kullanma becerileri geliştirilerek her öğrencinin kesintisiz

olarak imkan ve fırsatlardan yararlanması sağlanmalıdır. Oluşan öğrenme kayıpları için telafi programları düzenlenmelidir.

- Uzaktan eğitimin daha etkili olması için bedensel, duyuşsal ve bilişsel yönden bir bütün olarak gelişim sağlanmalıdır. Temel dersler kadar uygulama ve beceri derslerine yönelik ne yapılacağına dair uygun strateji, yöntem ve teknikler geliştirilmeli, acil durum planları hazırlanmalıdır.
- Eğitim süreci kadar önemli olan ölçme ve değerlendirme süreçleri uygulanan eğitim modeline göre yeniden planlanmalı, uygun süreç değerlendirme ve ölçme yöntemleri geliştirilmelidir.
- Okullar kapalıyken, yönetimler en azından temel kaynakları (örneğin, dizüstü bilgisayar veya diğer uygun cihazlar ile sabit bir internet bağlantısı) tüm çocukların çevrimiçi eğitime erişimini sağlamak için sunmalıdır.
- Okul kapanmalarının etkisini azaltmak amacıyla, dezavantajlı öğrencilere ek bireysel ya da küçük grup derslerine erişim imkanı sağlanmalıdır. Dezavantajlı öğrencilerin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için sunulması gereken ek dersler, hem okulda kısıtlamalar gevşetildiğinde hem de çevrimiçi olarak gerçekleştirilebilir.
- Okullar normale döndüğünde veya yaz aylarında, daha kısıtlı akademik geçmişe sahip öğrencilere telafi veya destek dersleri sunulmalıdır. Çünkü dezavantajlı öğrencilerin okul kapanışlarında avantajlı arkadaşlarına göre geride kalmaları olasıdır.
- Covid-19 Pandemisi, liberal kapitalist süper devletlerin pandeminin sağlık alanında ortaya çıkardığı olumsuz etkileri ele almada ne kadar yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, ülkeler, sosyal devlet anlayışının ve uygulamalarının ne kadar gereklilik ve yararlı olduğunu fark etmeli ve devlet sistemlerini yeniden gözden geçirmelidirler.

KAYNAKÇA

- Aldemir, C. ve Avşar, M. N. (2020). Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamaları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 148-169.
- Altınay, F., Altınay, Z. İşman, A. (2004). Roles of the students and teachers in distance education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 5(4), 78- 82.
- Altunçekiç, A. (2021). Uzaktan Eğitim: Öğrenci, Öğretmen, Teknoloji, Kurum Ve Pedagoji. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 417- 443. Erişim Adresi: DOI: 10.29299/kefad.881870
- Altunkaynak, M. ve Çağmlar, Z. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin İlk Okuma Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojilerini Kullanma Ve Eğitsel Olarak Faydalanma Durumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(226), 93-122.
- Anderson, J. (2020). Brave New World The coronavirus pandemic is reshaping education. <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/> adresinden alınmıştır.
- Arık, B.M. (2020). <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusunegitime-etkileri-i/> adresinden 16 Ekim 2020 tarihinde alınmıştır.
- Arık, B.M. (2020). Türkiye’de Koronavirüsün Eğitime Etkileri – I. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim: 04 Ocak 2022 <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-i>

- Aytaç, T. (2021). The Problems Faced by Teachers in Turkey during the COVID-19 Pandemic and Their Opinions. *International Journal of Progressive Education*, 17(1), 404-420. doi:10.29329/ijpe.2020.329.26
- Balaman, F. Tiryaki, S. H. (2021). Corona Virüs (Covid-19) Nedeniyle Mecburi Yürütülen Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 10(60435),52–84.
- Balaman, F. ve Hanbay Tiryaki, S. (2021). Corona Virüs (covid-19) Nedeniyle Mecburi Yürütülen Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84.
- Balcı, A. (2020). Covid-19 Özelinde Salgınların Eğitime Etkileri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*. Cilt: 3 / Sayı: 3, 75-85.
- BAU (2020). BAU uzaktan eğitim raporu. <https://bau.edu.tr/haber/15707-bau-uzaktanegitim-raporu> web adresinden 20 Ekim 2020 tarihinde alınmıştır.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Süreci ve Pandemi Sonrası Dünyada Eğitime Yönelik Değerlendirmeler: Yeni Normal ve Yeni Eğitim Paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirschi, V., Schuwer, R., Egorov, G., ... Paskevicius, M. (2020). A Global Outlook to the Interruption of Education due to COVID-19 Pandemic: Navigating in a Time of Uncertainty and Crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1–126.
- Burgess, S., Sievertsen, H. H. (2020). Schools, skills, and learning: The impact of COVID-19 on education. CEPR Policy Portal. Retrieved from <https://voxeu.org/article/impact-covid-19-education>.
- Collie, R. J. (2021). Covid-19 and Teachers’ Somatic Burden, Stress, and Emotional Exhaustion: Examining the Role of Principal Leadership and Workplace Buoyancy. *AERA Open*, 7(1),1-15. <https://doi.org/10.1177/2332858420986187>
- Çetinkaya, M., Leventoğlu, S. ve Şenköylü, A. ve Yıldız, A. (2020). Recommendations for Surgical Interventions during COVID-19 Pandemic. *GMJ*, (31), 283-286.
- Dal, R.A. (2022). Adana İli Merkezinde Görev Yapan Eğitimcilerin Covid-19 Sürecinde Etkilenimlerinin Araştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Duran, M. (2021). The effects of COVID-19 Pandemic on Preschool Education. *International Journal of Educational Methodology*, 7(2), 249-260. <https://doi.org/10.12973/ijem.7.2.249>
- Elitaş, T. (2017). Uzaktan Eğitim Lisans Sürecinde Yeni İletişim Teknolojileri: Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbil, D. G. ve Kocabaş, A. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Teknoloji Kullanımı, Tersine Çevrilmiş Sınıf ve İşbirlikli Öğrenme Hakkındaki Görüşleri. *İlköğretim Online*, 18(1), 31- 51. doi: 10.17051/ilkonline.2019.527150
- Ercan, M. (2021). Covid-19 Pandemi Döneminde İlk Okuma Yazma Sürecine İlişkin Öğretmen Ve Veli Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fauzi, I. & Khusuma, I. H. S. (2020). Teachers’ elementary school in online learning of COVID-19 pandemic conditions. *Jurnal Iqra': Kajian Ilmu Pendidikan*, 5(1), 58-70. DOI: 10.25217/ji.v5i1.914.

- Günbaşı, N. ve Gözüküçük, M. (2020). Views of elementary school children's parents about distance education during the Covid-19 pandemic. *Sakarya University Journal of Education*, 10 (3), 686-716. DOI: 10.19126/suje.789705.
- İşman, A. (2008). *Uzaktan Eğitim* (3. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Keleş, H. N., Atay, D. Karanfil, F. (2020). Instructional Leadership Behaviors of School Principals During the Covid 19 Pandemic Process. *Milli Eğitim* 49(1), 155–74. doi: 10.37669/milliegitim.787255.
- Kurumoğlu, T. (2022). Covid-19 Pandemisi Uzaktan Eğitim Sürecinde Köy Okullarında Yaşanılan Sorunlara Dair Sınıf Öğretmeni Ve Veli Görüşleri (Adana/Karataş İlçe Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin: Mersin Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kürtüncü, M. Kurt, A. (2020). Problems of Nursing Students in Distance Education in The Covid-19 Pandemia Period. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE)* 7(5), 66–77.
- Lee, S. J., Ward, K. P., Chang, O. D., ve Downing, K. M. (2021). Parenting Activities and the Transition to Home-based Education During the COVID-19 Pandemic. *Children and Youth Services Review*, 122, 105585. doi: 10.1016/j.childyouth.2020.105585
- MEB, (2020). Ara Tatilin Ardından Ders Zili 23 Kasım Pazartesi Günü Uzaktan Eğitimle Çalıyor. Erişim: 20 Ağustos 2021, <http://www.meb.gov.tr/ara-tatilin-ardindanders-zili-23-kasim-pazartesi-gunu-uzaktan-egitimle-caliyor/haber/22>
- MEB, (2020). Okul Öncesinde Uzaktan Eğitim. Erişim: 15 Nisan 2022, http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_05/31113935_26-11-2020_-_E.17311375_Okul_Oncesinde_Uzaktan_EYitim.pdf
- MEB, (2021b). “Yüz Yüze Eğitime Verdiğimiz Bu Aranın Son Olmasını Yürekten Diliyorum”. Erişim: 20 Ağustos 2021, <http://www.meb.gov.tr/yuz-yuze-egitimeverdigimiz-bu-aranin-son-olmasini-yurekten-diliyorum>.
- Munasinghe, S., Sperandei, S., Freebairn, L., Conroy, E., Jani, H., Marjanovic, S. ve Page, A. (2020). The Impact of Physical Distancing Policies During the COVID-19 Pandemic on Health and Well-being Among Australian Adolescents, *Journal of Adolescent Health*, 67, 653-661. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.08.008>
- Nuangchalerm, P., Wongjamnong, C. ve Muangou, C. (2021). Opinions of Students and Teachers in Primary School Towards Online Learning During COVID-19 Outbreak. *Pedagogi: Jurnal Ilmu Pendidikan*, 21(1), 30-35. <https://doi.org/10.24036/pedagogi.v21i1.1006>
- Özer, M. (2020). Türkiye’de COVID-19 Salgını Sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Atılan Politika Adımları. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 28(3):1124–29. doi: 10.24106/kefdergi.722280.
- Patricia Aguilera-Hermida, A. (2020). College Students’ Use and Acceptance of Emergency Online Learning Due to COVID-19. *International Journal of Educational Research Open*, 1, 100011. doi: 10.1016/j.ijedro.2020.100011
- Prester, G. E., Moller, L. A. (2001). Facilitating asynchronous distance learning: Exploiting opportunities for knowledge building in asynchronous distance learning environments. Paper presented at the Annual Mid- South Instructional Technology Conference, Murfreesboro, TN. (ERIC Document Reproduction Service No. ED463723 Erişim Adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED463723>)
- Reville, P. (2020). COVID-19 school closures have turned a spotlight on inequities and other shortcomings. By Mineo, L. *The Harvard Gazette National & World Affairs Time to fix American education with race-for-space resolve*. April, 10.
- Sağlık Bakanlığı, (2019). Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı. Erişim: 20 Haziran 2020, https://www.grip.gov.tr/depo/saglik-calisanlari/ulusal_pandemi_plani.pdf.

- Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi Dönemi Eğitim: Sorunlar ve Fırsatlar. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 959-975.
- Schrum, L. ve Hong, S. (2002). From the field: Characteristics of successful tertiary online students and strategies of experienced online. *Education and Information Technologies*, 7(1), 5- 16.
- Sirem, Ö. ve Baş, Ö. (2020). Okuma güçlüğü olan ilkököl öğrencilerinin Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri. *Turkish Studies*, 15(4), 993-1009. DOI: 10.7827/TurkishStudies.43346.
- Taş, Y., Eminoğlu, S., Atila, G., Yıldız, Y., ve Bozkurt, Ü. (2021). Teachers Self-Efficacy Beliefs and Opinions About Distance Education During the COVID-19 Pandemic. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 22(4), 229-253. <https://doi.org/10.17718/tojde.1002868>
- Taşdemir, A. (2022). Covid-19 küresel salgın sürecinin öğretim ve öğrenme üzerindeki etkisine yönelik öğretmen görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Tunca, E., Kesbiç, K. Gencer, E., G. (2021). Eğitim İzleme Raporu 2021: Öğrenciler ve Eğitime Erişim. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim: 25 Ocak 2022 https://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2010/01/EIR21_OgrencilerveEgitimeErisim.pdf
- Tunca, E., Kesbiç, K. ve Gencer, E., G. (2021). Eğitim İzleme Raporu 2021: Öğrenciler ve Eğitime Erişim. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim: 25 Ocak 2022 https://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2010/01/EIR21_OgrencilerveEgitimeErisim.pdf
- UNESCO (2020). Education: From disruption to recovery. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> adresinden alınmıştır.
- UNICEF (2020). What is a 'novel' coronavirus? <https://www.unicef.org/stories/novelcoronavirus-outbreak-frequently-asked-questions> adresinden alınmıştır.
- Yurtbakan, E. ve Akyıldız, S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkököl öğrencileri ve ebeveynlerin Covid-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 949-977. DOI: 10.7827/TurkishStudies.43780 98.